

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин
(найменування кафедри)

АВТОРЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.05056 міжнародні економічні відносини
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)
(назва магістерської програми)

на тему: «Зовнішня торгівля зерновими культурами в Одеському
регіоні»
(назва теми)

Виконавець:

Студент Ахунова Л.А.
факультету міжнародної економіки
Ахунова Лариса Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

зав.кафедри, д.е.н., професор академік АЕН
України та Міжнародної Академії
Регіональних Наук
(науковий ступінь, вчене звання)

Козак Юрій Георгійович
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Робота виконана на кафедрі міжнародних економічних відносин Одеського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: зав. кафедрою, д.е.н., професор академік АЕН України
та Міжнародної Академії Регіональних Наук
Козак Ю.Г.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В контексті євроінтеграційного вектора державної політики постають проблеми ефективного використання механізму взаємодії вітчизняної економіки зі світовим господарством в умовах глобалізації. Тому одним з пріоритетних напрямів державної економічної політики визначається розвиток зовнішньоекономічної діяльності регіонів України, який полягає в розширенні взаємовигідних відносин з іншими країнами та рівноправному виходженні національної економіки до світового економічного простору.

Регіон як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності з погляду перетину інтересів систем відповідних рівнів відіграє ключову роль у підвищенні ефективності та соціально-економічної результативності зовнішньоекономічної політики держави. Місце і роль регіону в системі зовнішньоекономічних зв'язків держави визначаються специфічними особливостями соціально-економічного розвитку самого регіону, і тому в сучасних умовах виникає необхідність визначення передумов та вихідних параметрів розробки механізму взаємодії і взаємосприяння економічних суб'єктів в процесі реалізації міжнародних інтересів держави. Методики оцінки зовнішньоекономічної діяльності регіонів України в умовах глобалізації можуть слугувати основою обґрунтування перспектив розвитку конкретного регіону і вироблення ефективної стратегії його розвитку.

Мета дослідження. Метою роботи є визначенні важливості поліпшення зовнішньоекономічних зв'язків регіону країни (на прикладі Одеської області), розвитку міжнародної торгівлі, що в подальшому створить цілий ряд значних переваг у торгівлі України, таких як: більш ефективне використання наявних в регіонах ресурсів, прилучення до світових досягнень науки і техніки, в більш стислі терміни здійснення структурної перебудови регіональної, а тим самим національної економіки, а також більш повно і різноманітно задовольняти потреби населення.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- Визначити теоретичні основи дослідження зовнішньої торгівлі зерновими культурами на рівні регіону;

- Проаналізувати стану сучасної торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні;

- Дослідити перспективи розвитку зовнішньої торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні.

Об'єкт дослідження. Об'єктом є стан зовнішньої торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні.

Предмет дослідження. Предметом є процес формування географічно-товарної структури зовнішньої торгівлі регіону (на прикладі Одеської області).

Методи дослідження. Обоснування понять, положень та висновків дослідження проведено на основі критичного осмислення наукових положень по теорії здійснення зовнішньоторгівельної діяльності регіону, а також економіко-статистичних методів збору та обробки інформації, таких як методи економічного аналізу, табличного та графічного відображення, порівняльного аналізу, узагальнення. Робота здійснена при використанні програми офісного пакету MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Джерела, що слугували основою дослідження данної роботи: видання українських і зарубіжних учених, а саме Бикова Н. В., Василенко В. Н., Вічевич А.М., Голіков А.П., Казакова Н.А., Єрмакова О.А., Козак Ю.Г., Мельник Т.Г., Ніколенко Г.О., Пирог О.В., Родыгина Н. Ю., Суматохіна І.М., Токмакова, І.А.; нормативно-законодавчі акти Закон України «Про концепцію державної регіональної економічної політики», Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"; аналітичні матеріали відповідних джерел органів - Головне управління статистики в Одеській області; українські видання - вісник Національної академії державного управління, журнал «Сутність державної регіональної політики».

Практичне значення одержаних результатів: окремі результати дипломної роботи, отримані висновки та пропозиції були прийняті до

практичного використання Інститутом проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України при підготовці розрахунків у таблиці «Показники зовнішньої торгівлі товарами та послугами Одеської області» та «Валовий регіональний продукт (ВРП) Одеської області в порівнянні з ВВП України».

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків. Повний обсяг роботи складає 71 сторінок, у тому числі 6 таблиць(на 6 сторінках) та 1 рисунка, список використаних джерел із 53 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і задачі дослідження, теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

У **Розділі 1 «Теоретичні основи дослідження зовнішньої торгівлі зерновими культурами на рівні регіону»** визначено сутність зовнішньої торгівлі зерновими культурами на рівні регіону, чинники, що впливають на регіональну зовнішню торгівлю зерновими та досліджено основні методи оцінки зовнішньоторговельних операцій на рівні регіону.

В першому розділі дипломної роботи чітко визначається що зовнішня торгівля є історично першою і найважливішою формою економічних зв'язків між народами і країнами, яка відображає зв'язок між товаровиробниками різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці, і виражає їхню взаємну економічну залежність.

Розглядаючи такі поняття як зовнішньоекономічна діяльність та регіон, ми робимо висновок, що регіон в сучасних ринкових умовах, не тільки в Україні, але й в усьому світі, набуває все більшою мірою важливого значення. Повною мірою описано, що таке регіон, саме у такому визначенні:

“Регіон – це складна територіальна соціально-економічна система, яка являє собою господарство, зв’язане з іншими регіонами системою географічного розподілу праці, а також економічними і політичними відносинами, які підкоряються законами ринкової економіки”.

Ключовими негативними факторами, які впливають на розвиток регіональної зовнішньої торгівлі, є такі: 1. Нерозвиненість базових інститутів ринкової економіки. 2. Недосконалість механізмів регіонального регулювання. 3. Низька конкурентоздатність вітчизняної продукції. 4. Слабка підтримка експорту. 5. Посилення монополізації та тиску на «слабкі країни». 6. Коливання світових валют та сировинних цін. 7. Нестабільність курсу національної валюти. 8. Нарощування фінансових зобов’язань через несвоєчасні розрахунки українських підприємств з іноземними партнерами. 9. Уповільнення темпів зростання обороту роздрібної торгівлі за рахунок наявності непогашеної заборгованості із заробітної плати. 10. Скорочення купівельної спроможності населення. 11. Зростання цін на споживчому ринку.

За допомогою ефективної реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічного комплексу регіону, вона сприяє узгодженню економічних інтересів на різних рівнях господарювання, а також становлення системи регіонального управління розвитком зовнішньоекономічного комплексу з урахуванням регіональної специфіки і державних зовнішньоекономічних пріоритетів. Реалізація даної стратегії стимулює розвиток зовнішньоекономічного сектору, суб'єктів ЗЕД.

Зовнішньоторговельна діяльність регіону аналізується за допомогою оціночних показників, які систематизовані у такі групи: абсолютні показники; відносні показники; показники структури та структурних зрушень; показники інтенсивності; показники спеціалізації та порівняльної переваги; показники ефективності. Також, аналогічному аналізу повинні піддаватись і інші види ЗЕД регіону, зокрема: міжнародні коопераційні зв’язки в галузі виробництва, рух капіталів та іноземних

інвестицій, міжнародна міграція робочої сили, обмін в галузі науки та техніки, валютно-фінансові та кредитні відносини.

У Розділі 2 «Аналіз сучасного стану торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні» проаналізовано географічну структуру зовнішньої торгівлі зерновими культурами Одеського регіону, товарну структуру зовнішньої торгівлі Одеського регіону, вплив зовнішньої торгівлі зерновими культурами на економічний розвиток Одеського регіону.

Результатом проведеного дослідження Одеського регіону, як складової господарського комплексу України, є висновок про високий потенціал області, обумовлений географічним положенням, розвинутою транспортною інфраструктурою, високим інтелектуальним потенціалом, наявністю аграрної структури, переробної промисловості. Але без розробки подальшої стратегії стабільного збалансованого розвитку, яка має враховувати не тільки економічні, а й соціально-екологічні аспекти, ресурси Одещини будуть використовуватися неефективно.

Також органи влади мають надавати більшої уваги питанню від'ємного зовнішньоторговельного сальдо й переглянути структуру експорту та імпорту з метою підвищення ефективності зовнішньої торгівлі зерновими культурами та товарами взагалом. Для кардинального розв'язання проблеми зменшення дефіциту сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні слід розробити і впровадити комплексні заходи, які мають передбачати: прискорення процесу гармонізації українських стандартів з відповідними міжнародними стандартами і стандартами ЄС; доопрацювання Програми розвитку внутрішнього ринку до з урахуванням досвіду, набутого в ході подолання кризових явищ 2008-2009 рр.; розробку і схвалення Стратегії забезпечення продовольчої безпеки з урахуванням загрози глобальної продовольчої кризи, розробку і схвалення Експортної стратегії України до 2020 р.

Так, основними завданнями покращення зовнішньої торгівлі є:

- пошук нових перспективних ринків збуту продукції регіонального виробництва;
- реалізація спільних міжнародних проектів та програм;
- активізація співпраці у рамках угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- проведення засідань ради експортерів Одеської області із залученням міжнародних експертних організацій;
- організація і проведення заходів, націлених на просування регіонального продукту на міжнародні ринки;
- проведення комплексного аналізу експортного потенціалу області.

У Розділі 3 «Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні» розглянуто європейську інтеграцію як чинник активізації зовнішньої торгівлі зерновими культурами Одеського регіону, проаналізовано шлях вдосконалення товарної структури зовнішньої торгівлі Одеського регіону та розглянуті шляхи підвищення ефективності зовнішнього товарообігу в Одеському регіоні.

Враховуючи викладене, у сучасних умовах рішення проблеми розвитку й особливо ефективної реалізації можливостей зовнішньоторговельного потенціалу Одеського регіону залежить не тільки від економічної ситуації в країні, але і тісно пов'язано зі змінами, що відбуваються в світогосподарському середовищі. У цьому зв'язку при розробці експортної політики країни необхідно враховувати об'єктивні зміни в геоекономічній і геополітичній ситуації у світі, інтереси окремих країн-партнерів по зовнішньоекономічних зв'язках, міжнародні правові норми і правила торгівлі, конкурентні переваги своєї країни і її провідних підприємств, які активно беруть участь у світовому торгово-економічному співробітництві. Таким чином, успіх у реалізації експортного потенціалу може бути досягнутий лише при орієнтації галузевих комплексів і підприємств на випуск тих видів

конкурентоспроможної продукції, особливо високих технологій і послуг, що зможуть знайти свої "ніші" на зовнішніх ринках.

Ефективний захист національних виробників повинен ґрунтуватися на підтримці, у першу чергу, конкурентоспроможних вітчизняних підприємств обробної промисловості для накопичення ними фінансових ресурсів, навиків маркетингу й інших матеріальних і нематеріальних активів, важливих для виходу на зовнішні ринки. При такому підході захист внутрішнього ринку одеського регіону виступає як важливий елемент регіональної експортної стратегії. У свою чергу, розвиток експортного потенціалу створює довгострокові стимули до модернізації і підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки, що закономірно стає менш сприйнятливим до тиску імпорту.

Для реалізації запропонованого комплексу заходів щодо розвитку і реалізації зовнішньоторговельного потенціалу Одещини будуть потрібні щорічні бюджетні асигнування, об'єми котрих доцільно визначати виходячи з існуючої світової практики, відкоригувавши їх з урахуванням сучасного стану української економіки і сформованої структури українського експорту.

ВИСНОВКИ

В ході даної роботи вивчалися такі поняття, як зовнішньоекономічна діяльність та регіон, та як висновок ми робимо, що регіон в сучасних ринкових умовах, не тільки в Україні, але й в усьому світі, набуває все більшою мірою важливого значення. Ми розглядаємо регіон нашої держави – Одеський регіон.

Ми визначили, що є багато негативних факторів, які впливають на розвиток регіональної зовнішньої торгівлі, декілька з них такі: нерозвиненість базових інститутів ринкової економіки, низька конкурентоздатність вітчизняної продукції, слабка підтримка експорту, коливання світових валют та сировинних цін, нестабільність курсу національної валюти, скорочення купівельної спроможності населення.

За допомогою ефективної реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічного комплексу регіону, вона сприяє узгодженню економічних інтересів на різних рівнях господарювання, а також становлення системи регіонального управління розвитком зовнішньоекономічного комплексу з урахуванням регіональної специфіки і державних зовнішньоекономічних пріоритетів.

Результатом проведеного дослідження Одеського регіону, як складової господарського комплексу України, є висновок про високий потенціал області, обумовлений географічним положенням, розвинутою транспортною інфраструктурою, високим інтелектуальним потенціалом, наявністю аграрної структури, переробної промисловості. Але без розробки подальшої стратегії стабільного збалансованого розвитку, яка має враховувати не тільки економічні, а й соціально-екологічні аспекти, ресурси Одесщини будуть використовуватися неефективно. Регіон спеціалізується на виробленні та експорті мінеральних продуктів та продукції хімічної промисловості, продуктів рослинного походження, жирів та олій, готових харчових продуктів, недорогоцінних металів та виробів з них, а також машин, обладнання та механізмів. Загалом зовнішня торгівля товарами в Одеській області характеризується від'ємним сальдо, тому органи влади мають надавати більшої уваги цьому питанню й переглянути структуру експорту та імпорту з метою підвищення ефективності зовнішньої торгівлі. Для кардинального розв'язання проблеми зменшення дефіциту сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні слід розробити і впровадити комплексні заходи.

Так, основними завданнями покращення зовнішньої торгівлі є:

- пошук нових перспективних ринків збуту продукції регіонального виробництва;
- реалізація спільних міжнародних проектів та програм;

- активізація співпраці у рамках угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- проведення засідань ради експортерів Одеської області із залученням міжнародних експертних організацій;
- організація і проведення заходів, націлених на просування регіонального продукту на міжнародні ринки;
- проведення комплексного аналізу експортного потенціалу області.

У сучасних умовах рішення проблеми розвитку й особливо ефективної реалізації можливостей зовнішньоторговельного потенціалу Одеського регіону залежить не тільки від економічної ситуації в країні, але і тісно пов'язано зі змінами, що відбуваються в світогосподарському середовищі. У цьому зв'язку при розробці експортної політики країни необхідно враховувати об'єктивні зміни в геоекономічній і геополітичній ситуації у світі, інтереси окремих країн-партнерів по зовнішньоекономічних зв'язках, міжнародні правові норми і правила торгівлі, конкурентні переваги своєї країни і її провідних підприємств, які активно беруть участь у світовому торгово-економічному співробітництві. Таким чином, завдання збільшення доданої вартості продукції переробної промисловості, яка експортується Одеською областю передбачає створення можливостей підтримки для виникнення нових та удосконалення існуючих виробничих процесів (за рахунок збільшення продуктивності праці і капіталу), а також підвищення ступеню обробки продукції місцевих виробників і таким чином збільшення доданої вартості продукції, що як наслідок призводить до зростання кількості робочих місць, збільшенню доходів бюджетів усіх рівнів та валового регіонального продукту (ВРП). Ефективний захист національних виробників повинен ґрунтуватися на підтримці, у першу чергу, конкурентоспроможних вітчизняних підприємств обробної промисловості для накопичення ними фінансових ресурсів, навиків маркетингу й інших матеріальних і нематеріальних активів, важливих для виходу на зовнішні ринки. При такому

підході захист внутрішнього ринку одеського регіону виступає як важливий елемент регіональної експортної стратегії. У свою чергу, розвиток експортного потенціалу створює довгострокові стимули до модернізації і підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки, що закономірно стає менш сприйнятливим до тиску імпорту.

Пропозиції, які розглядались у роботі, потребують забезпечення високого стану інфраструктури зовнішньої торгівлі, яке б дозволило забезпечити максимальну реалізацію експортного потенціалу Одещини, а також потрібні будуть щорічні бюджетні асигнування, об'єми котрих доцільно визначати виходячи з існуючої світової практики, відкоригувавши їх з урахуванням сучасного стану української економіки і сформованої структури українського експорту.

УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЯХ

Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Мікро-, Мезо- та макроекономічні аспекти інноваційного розвитку економіки», м.Одеса 24 березня 2017р.

Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами», м. Луцьк 07 грудня 2017р.

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – зовнішня торгівля зерновими культурами в Одеському регіоні.

У роботі розглядаються теоретичні основи дослідження зовнішньої торгівлі зерновими культурами на рівні регіону, чинники, що впливають на регіональну зовнішню торгівлю зерновими культурами. Досліджуються основні методи оцінки зовнішньоторговельних операцій на рівні регіону.

Проаналізовано стан сучасної торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні: географічну та товарну структуру зовнішньої торгівлі зерновими культурами Одеського регіону було розглянуто. З'ясовано вплив зовнішньої торгівлі зерновими культурами на економічний розвиток Одеського регіону.

Розглянуто європейську інтеграцію як чинник активізації зовнішньої торгівлі зерновими культурами Одеського регіону, проаналізовано шляхи вдосконалення товарної структури зовнішньої торгівлі Одеського регіону та розглянуті шляхи підвищення ефективності зовнішнього товарообігу в Одеському регіоні.

Ключові слова: зовнішня торгівля зерновими культурами, зовнішньоекономічна діяльність регіону, економічний розвиток, європейська інтеграція.